

Hazırladı: Yunus Kazımov (AƏSMA)

5. Müəssisənin material resursları ilə təmin olunmasının və onlardan istifadənin təhlili

Material məsrəfləri məhsul istehsalına məsrəflərin böyük hissəsini təşkil edir. Buna görə də, məhsul istehsalı üzrə planın yerinə yetirilməsi və bazarın tələbinə uyğun olaraq istehsal miqyasının genişləndirilməsi ilk növbədə istehsalın maddi-enerji resursları ilə təmin olunması və onlardan səmərəli istifadə edilməsindən çox asılıdır. Bununla bərabər istehsal müəssisələrində məhsulun maya dəyərinin aşağı salınması, mənfəətin artırılması və rentabelliğin yüksəldilməsi problemlərinin həlli də material təchizatı və onlardan istifadə göstəriçiləri ilə əlaqəlidir. Maddi istehsalın bütün sahələrində material qıtlığı ilbəlil artan, xarici ölkələrdən, həm də uzaq xarici ölkələrdən idxal edilən material resurslarının payı yüksək olan indiki şəraitdə fəaliyyətdə olan istehsal müəssisələrinin material ehtiyatlarına olan tələbatının ödənilməsi ekstensiv, yəni daha çox material resursları əldə etmək, yaxud da intensiv, ehtiyatlarından məhsul istehsalı proseslərində qənaətlə istifadə yolu ilə təmin etmək mümkündür.

Bazar iqtisadiyyatı yüksək keyfiyyətli, bazar rəqabətinə dözümlü, həm də istehsalçı üçün sərfəli qiymətlərlə satılan məhsul istehsalının artırılmasını, avans edilən kapitalın dövr sürətinin yüksəldilməsini tələb edir. Müəssisənin idarəetmə sistemində material ehtiyatlarına qənaəti və onlardan səmərəli istifadəni təhlil edərkən təsərrüfatdaxili ehtiyatların aşkara çıxarılması və onların səfərbər edilməsində iqtisadi təhlil əhəmiyyətli rol oynayır.

Material ehtiyatlarından istifadənin təhlilinin qarşısında aşağıdakı vəzifələr durur:
maddi-texniki təchizat planının reallığını müəyyən etmək;
material təchizatı üzrə planın yerinə yetirilməsi və təchizatın ahəngdarlığını müəyyənləşdirmək;
materiallardan istifadənin məhsul buraxılışının həcminə, keyfiyyətinə, maya dəyəri, mənfəət və rentabellik göstəricilərinə təsirini müəyyənləşdirmək;
material ehtiyatlarından səmərəli istifadəni qiymətləndirmək;
material ehtiyatlarından qənaətlə istifadəni təmin edən təsərrüfatdaxili ehtiyatları aşkara çıxarmaq və onların səfərbər edilməsini təmin edən konkret tədbirlər planı hazırlamaq.

Material təchizatı və material və təsərrüfat ehtiyatlarından istifadəni təhlil etmək üçün istifadə olunan informasiya mənbələrilə aşağıdakılar daxildir: material təchizatı planı; xammal və material alışına dair müqavilələr və sifarişlər; spesifikasiyalar, resepeturlar, maddi-tezniki təchizat şöbəsinin operativ məlumatları, cari və operativ uçot məlumatları, xammal və materialların daxil olması, istehsal istehlakı və qalıqlarına görə analitik uçot məlumatları, plan və hesabat maya dəyəri kalkulyasiyaları, material sərfi normaları və onlara edilən dəyişikliklərə dair məlumatlar, material anbarları müdirlərinin hesabatları, material sərfi limitləri, ideal material sərfi limitləri, müəssisənin istehsal fəaliyyəti haqqında statistik hesabat, istehsalat müşavirələrinin materialları, keyfiyyət şəhadətnamələri, ekspertiza materialları, mütəxəssislərin rəyləri və s. Material ehtiyatları və onlardan istifadəsi təhlil edilərkən əsas diqqət ehtiyatların aşkar edilməsi və